

Biblioteka časopisa *Fluminensia*

OD FONOLOGIJE DO LEKSIKOLOGIJE

Zbornik u čast Mariji Turk

OD FONOLOGIJE DO LEKSIKOLOGIJE

Zbornik u čast Mariji Turk

Uredila
Diana Stolac

Rijeka, 2018.

BRANKA BARČOT

Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
bbarcot@ffzg.hr

NJEMAČKO-HRVATSKE ANIMALISTIČKE FRAZEOLošKE VEZE IZ TRANSLATOLOŠKE PERSPEKTIVE

UDK: 811.163.42'373.7:811.112.2
81'25:81'373.7

Izvorni znanstveni članak

U središtu su zanimanja ovoga rada¹ njemački animalistički frazemi koji imaju strukturno-semantičke, strukturne ili semantičke parnjake u hrvatskom jeziku. Nakon iskustva rada na nedavno objavljenom Rječniku hrvatskih animalističkih frazema koji obuhvaća hrvatske frazeme sa zoonimom, zoonimskom pridjevskom izvedenicom, zoosomatskom sastavnicom i/ili ostalim sastavnicama vezanima za životinjski svijet, smatramo korisnim detektirati sve one hrvatske animalističke frazeme koji imaju svoj njemački ekvivalent u frazeološkom rječniku Moderne deutsche Idiomatik, odnosno koji su podudarni s njemačkim ustaljenim svezama riječi na strukturnom i/ili semantičkom planu. Cilj je ovoga rada njegova praktična primjena u sferi translatologije na način da se pomoću autorski osmišljenih kodiranih zapisa prevoditelju olakša iznalazak translatološkog rješenja kako bi se osigurao što kvalitetniji prijevod analiziranih animalističkih frazema s hrvatskog jezika na njemački (i obrnuto). Isto tako, rad može biti od pomoći i prilikom poučavanja njemačkoga kao stranog jezika u Hrvatskoj, odnosno hrvatskoga kao stranoga jezika na njemačkom govornom području.

Ključne riječi:
*animalistička frazeologija;
hrvatski jezik; njemački
jezik; strukturno-
-semantički parnjaci;
translatologija*

¹ Rad je napisan u okviru projekta *Primjena frazeološke teorije u frazeografiji* (broj 4054) Hrvatske zaklade za znanost.

1. Uvod

Životinjski svijet zanima (a istodobno fascinira) čovjeka od trenutka kada stupa u prvi kontakt sa životinjama: bilo da je riječ o lovu, o životinjama kojima pridaje osobitu važnost i koje žrtvuje (bik, konj, ovan, svinja, tele i dr.) ili onima kojima pridaje nadnaravna svojstva i koje ne smije ubijati (tabu-životinje), ili pak o onima koje dresira i/ili pripitomljava pa sve do onih koje uzgaja i/ili ima kao kućne ljubimce. U basnama, bajkama i dječjoj književnosti pojavljuju se likovi životinja koji govore, misle i osjećaju (primjerice, lija je lukava; vuk je neiskren, opasan; lav je hrabar; zmija je podmukla i prijetvorna itd.). Ovo je poznato već od Ezopa, potom iz srednjovjekovnih bestijarija, zatim preko La Fontainea, a aktualno je sve do danas (primjerice, u Disneyjevim crtanim filmovima). Zapravo ne postoji takva sličnost između realnosti neke životinje i stereotipnog modela konstruiranog o njoj u čovjekovu mentalnom sklopu. Taj je stereotipni model uvijek antropocentričan – životinjama su pripisane ljudske karakteristike, procjenjivane su u moralnom, intelektualnom, emocionalnom i interpersonalnom smislu, a promatrani su i njihovi običaji i navike (Bertoša 1999: 65 prema Barčot 2017: 73). Realnost, mentalitet i tradicija stvaraju *circulus vitiosus* u stereotipnom poimanju životinje i obogaćuju jezik mnogim poredbama i metaforama, a takav stereotipni simbolizam životinja živi u jeziku i prenosi se na nove naraštaje koji, usvajajući gotove jezične figure, obično ne preispituju njihovu povezanost s izvanjezičnim univerzumom (*ibid.*). Mi razlikujemo antropomorfizam i zoomorfizam.

Antropomorfizam je, najopćenitije govoreći, pripisivanje ljudskih osobina predmetima, pojavama, događajima i životinjama, no ovdje se shvaća isključivo kao pripisivanje ljudskih osobina životinjama, dok se zoomorfizam shvaća kao pripisivanje životinjskih osobina ljudima. Ponekad je teško jednoznačno odrediti radi li se o zoomorfizmu ili antropomorfizmu pa se smatra da je zoomorfizam naličje antropomorfizma. „Antropomorfiziranje” je zapravo prirodna ljudska tendencija koja se smatra rezultatom čovjekove percepcije i koja postoji kako bi se čovjek lakše snašao u kompliciranom svijetu (Barčot 2014: 482). Pitanjem položaja životinja u ljudskoj kulturi i utjecaja ljudske kulture na egzistenciju životinjskih vrsta i jedinki bavi se kulturna zoologija. Riječ je o mladoj znanstvenoj disciplini čiji je začetnik u Hrvatskoj Nikola Visković. On 1997. g. objavljuje knjigu pod naslovom *Životinja i čovjek*, a 2009. g. izlazi ponovljeno izdanje s nekim preinakama ali i novim naslovom: *Kulturna zoologija: Što je životinja čovjeku i što je čovjek životinji*. N. Visković tiska zbornik radova *Kulturna animalistika* (1998) sa znanstvenog skupa održanog u Splitu 1997. g., a 2007. g. izlazi *Kulturni bestijarij* pod uredništvom S. Marjanić i A. Zaradije Kiš. Područje *animalistike* objedinjuje i teorijske radove i društveni aktivizam i pravno-političku regulaciju pitanja koja se tiču životinja (zoopravo, zooetika, kulturna zoologija itd.) (*ibid.*). Kulturna zoologija polazi od

pretpostavke da ga rada neće se kulturnoj zoologije radove.

U ovom smereze u dvjema rGlavni cilj kojinttranslatoloških stoji nekoliko frazema slične frazama, a različite 5) doslovan prijeprema Pavlović toloških postupapolazišnog jezikkformu i sadržaj) zemskih sastavn

Animalističker animalizam djevske izvedenitako i ostale korika, pribora ili mstaništa (*pustinjnule životinje (preradu (med, mvezano sa životi(siktati, skvičati)*

Kao izvor aržio nam je jed*Idiomatik* Wolfa zemi iz suvrempedesetak stranikih animalističk sastavnici. Valje shvaća zoonim, malističkoga fra*animalističkih fr* Barčot, Fink Ar: loški rječnik jed kod nas nego i i *malizam* autoric

pretpostavke da je jezik mnogostruko prožet tzv. životinjstvom. U okviru ovoga rada neće se podrobnije govoriti o antropomorfizmu i zoomorfizmu ni o kulturnoj zoologiji, no zainteresiranog čitatelja upućujemo na navedene zbornike radove.

U ovom smo se radu odlučili proučiti njemačko-hrvatske animalističke veze u dvjema nacionalnim frazeologijama i to iz translatoške perspektive. Glavni cilj kojim se vodimo jest iznalaženje ključa (ili ključeva) za rješavanje translatoških nedoumica pri prevođenju frazema. U teoriji prevođenja postoji nekoliko postupaka za prevođenje frazema: 1) upotreba postojećeg frazema slične forme i sadržaja; 2) upotreba postojećeg frazema sličnog sadržaja, a različite forme; 3) parafraza; 4) potpuno izostavljanje frazema; 5) doslovan prijevod izvornog frazema; i 6) kompenzacija (Baker 1992: 85–93 prema Pavlović 2015: 89). Ovdje ćemo se voditi načelom prvih dvaju translatoških postupaka – štoviše, ne samo da će prioritet biti zamijeniti frazem iz polazišnog jezika ekvivalentnim frazemom u ciljnom jeziku (imajući na umu formu i sadržaj), već će zadatak isto tako biti i ostati u istoj sferi što se tiče frazemskih sastavnica – u konkretnom slučaju radi se o animalizmima.

Animalistička frazeologija šira je u odnosu na zoonimsku frazeologiju jer animalizam obuhvaća kako zoonime (*medvjed, mačka*), zoonimske pridjevske izvedenice (*medvjeđi, mačji*) i zoosomatske sastavnice (*rep, kandža*), tako i ostale komponente vezane uz životinjski svijet poput naziva dodataka, pribora ili mjesta povezanih sa životinjama (*brnjica, uzda, pojilo*), naziva staništa (*pustinja, šuma*), naziva nastambi (*brlog, staja*), naziva za tijelo uginule životinje (*strvina*), naziva životinjskih proizvoda koji ne zahtijevaju preradu (*med, mlijeko*), glagola kod kojih je primarno leksičko značenje povezano sa životinjama (*lajati, musti, toviti*), i onomatopejskih komponenta (*siktati, skvičati*).

Kao izvor animalističkoga frazeološkog korpusa za njemački jezik poslужio nam je jednojezični njemački frazeološki rječnik *Moderne deutsche Idiomatik* Wolfa Friedricha iz 1966. godine u kojem se tematski grupiraju frazemi iz suvremenoga njemačkog jezika pa je tako pod temom *Tiere* na pedesetak stranica popisano, objašnjeno i oprimjereno ukupno 508 njemačkih animalističkih frazema i to abecednim redoslijedom prema animalističkoj sastavnici. Valja napomenuti da Wolf Friedrich pod pojmom animalizam shvaća zoonim, složenicu sa zoonimom te zoosomatsku sastavnicu. Izvor animalističkoga frazeološkog korpusa za hrvatski jezik jest *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema* (RHAF) iz 2017. godine skupine autorica Vidović Bolt, Barčot, Fink Arsovski, Kovačević, Pintarić, Vasung. To je prvi hrvatski frazeološki rječnik jedinstven i inovativan po odabiru frazeološkog korpusa ne samo kod nas nego i izvan naših granica. Obuhvaća oko 1400 frazema, a pojam *animalizam* autorice shvaćaju na način kako je ranije u tekstu objašnjeno.

Glavna zadaća ovog rada jest detektirati sve one hrvatske animalističke frazeme koji imaju svoj njemački ekvivalent u frazeološkom rječniku *Moderne deutsche Idiomatik* (MDI), odnosno koji su podudarni s njemačkim ustaljenim svezama riječi na strukturnom i/ili semantičkom planu. Pri tome valja istaknuti da nam je polazišni jezik njemački a ciljni hrvatski. Središnji dio rada donosi analizu prikupljenoga animalističkog korpusa iz dvaju jezika uz translatološko tumačenje, odnosno u središnjem se dijelu rada donose autorski osmišljeni kodirani zapisi (formule) koji bi prevoditelju trebali olakšati rješavanje translatološke nedoumice za ovu frazeološku građu jer je općepoznata činjenica da frazemi prevoditeljima nerijetko predstavljaju tvrdi orah. Važno je isto tako naglasiti da nam ovdje nije cilj revidirati prikupljenu frazeološku građu u dvama navedenim frazeološkim rječnicima prema kriteriju čestotnosti njihove uporabe u suvremenom hrvatskom i njemačkom jeziku.

2. Analiza prikupljenog korpusa

Animalistički frazeološki korpus u ovom radu obuhvaća 116 ustaljenih sveza riječi za svaki jezik, odnosno ukupno 232 frazema. MDI je poslužio kao polazišni korpus, a RHAF kao ciljni tako da su samo njemački frazemi poređani prema abecednom redu animalizma. Ukupni se korpus donosi u tabelarnom prikazu u tekstu koji slijedi. Tablicu čine tri stupca: po jedan za svaki analizirani jezik, a posljednji je stupac rezerviran za translatološko tumačenje frazeoloških parova. U tom se stupcu uz svaki frazeološki par navodi kodirano tumačenje prema sljedećim parametrima: struktura je označena slovom A, semantika slovom B, dodatno značenje u jednom od dvaju analiziranih jezika slovom B⁺, pozadinska slika slovom C, animalistička sastavnica slovom X, a semantičko preklapanje slovom N. Znakovima + i – signalizira se dodavanje odnosno oduzimanje određenog segmenta. Nakon prikupljanja građe provedena je supostavna jezična analiza te je u konačnici izdvojeno osam modela, odnosno osam kodova kojima se na uopćen način može opisati odnos ekscerpiranih frazeoloških parnjaka, a to su:

1. strukturno-semantički parnjaci: kôd AB.

Ova skupina obuhvaća prave ekvivalente i to s jednakom animalističkom sastavnicom;

2. strukturno-semantički parnjaci s dodatnim značenjem u samo jednom od dvaju jezika: kôd AB{+ B⁺}.

Ovisno u kojem se od dvaju analiziranih jezika pojavljuje dodatno značenje navodi se i eksponent ^(H) ili ^(N): AB{+ B^{+(H)}} i AB{+ B^{+(N)}};

3. strukturno-semantički parnjaci s različitom animalističkom sastavnicom: kôd AB{različit X};

4. strukturno-semantički
{različit C}

5. strukturno-semantički
{djelomični}

6. strukturno-semantički
Ova skupina

7. semantički
{jednak X}

8. semantički
{različit X}

U nastavku
nom građom te
označene one je
Waltera u rječ
Vergleiche iz 200

Tablica 1.

Njemački frazemi
glatt wie ein Aal
sich wie ein Aal w (krümmen)
schlafen wie ein I
jmdm. einen Bären erweisen
einen Bärenhunger
Bärenkräfte haben
emsig (fleißig) wie Biene
stur wie ein Bock
den Bock melken
den Bock zum G machen
jmdn. ins Bockh
schlafen wie ein I

4. *strukturno-semantički parnjaci s različitom pozadinskom slikom: kôd AB {različit C};*
5. *strukturni parnjaci s djelomičnim semantičkim preklapanjem: kôd A {djelomičan N};*
6. *strukturni parnjaci koji se semantički ne preklapaju: kôd A{- N}.*
Ova skupina obuhvaća frazeološke lažne prijatelje;
7. *semantički parnjaci s jednakom animalističkom sastavnicom: kôd B {jednak X};*
8. *semantički parnjaci s različitom animalističkom sastavnicom: kôd B {različit X}.*

U nastavku se donosi tablica s prikupljenom njemačko-hrvatskom jezičnom građom te šifriranim translatoškim tumačenjem. Zvezdicom (*) su označene one jedinice koje su potvrđene i kao poredbeni frazemi kod Harryja Waltera u rječniku *Wörterbuch deutscher sprichwörtlicher phraseologischer Vergleiche* iz 2008. godine.

Tablica 1.

Njemački frazem	Hrvatski frazem	Translatoško tumačenje
glatt wie ein Aal	sklizak kao jegulja	A{djelomičan N}
sich wie ein Aal winden (krümmen)	izmicati (migoljiti se i sl.) kao jegulja	AB{+B ^(H) }
schlafen wie ein Bär	spavati kao medvjed	AB
<i>jmdm.</i> einen Bären dienst erweisen	napraviti / praviti (učiniti / činiti) medvjedu uslugu <i>komu</i>	AB
einen Bären hunger haben	gladan kao vuk	B{različit X}
Bärenkräfte haben	jak kao medvjed	B{jednak X}
emsig (fleißig) wie eine Biene	marljiv (vrijedan i sl.) kao pčelica	AB
stur wie ein Bock	tvrdoglav kao magarac	AB{različit X}
den Bock melken	musti jarca u (kroz) rešeto	AB
den Bock zum Gärtner machen	dati jarcu da čuva kupus	A{djelomičan N}
<i>jmdn.</i> ins Bockhorn jagen	stjerati (natjerati i sl.) u kozji rog <i>koga</i>	AB{različit X}
schlafen wie ein Dachs	spavati kao medvjed	AB{različit X}

Njemački frazem	Hrvatski frazem	Translatološko tumačenje
sich benehmen wie ein Elefant im Porzellanladen	ponašati se kao slon u staklani (staklarnici, staklarni, trgovini porculana)	AB
in einem elfenbeinernen Turm leben (sitzen)	živjeti u kuli od slonove kosti (od slonovače)	AB
diebische Elster* / diebisch wie eine Elster	kradljiv kao svraka	AB
ein dummer Esel* / dumm wie ein Esel	glup kao magarac	AB
störrisch wie ein Esel	tvrdoglav kao magarac (magare, sionja)	AB
sich mit fremden Federn schmücken	okititi se / kititi se tuđim perjem	AB{+B ^(NJ) }
von den Federn aufs Stroh kommen	pasti (spasti) s konja na magarca	AB{različit C}
kalt wie ein Fisch	hladan kao riba	AB{+B ^(H) }
stumm wie ein Fisch	nijem kao riba	AB
sich fühlen wie ein Fisch im Wasser	osjećati se (snalaziti se itd.) kao riba u moru	AB
sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenem	osjećati se kao riba na suhom	AB
nach faulen Fischen riechen	smrdjeti kao <trula> riba	AB
<i>jmdn.</i> unter seine Fittiche nehmen	primiti (uzeti i sl.) pod svoje krilo <i>koga</i>	AB
sterben wie die Fliegen	umirati (ginuti, padati i sl.) kao muhe	AB
keiner Fliege etwas zuleide tun <können>	ne bi <ni> mrava zgazio <i>tko</i>	AB{različit X}
zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen	jednim udarcem ubiti dvije muhe	AB
<i>jmdm.</i> einen Floh ins Ohr setzen	staviti (baciti, ubaciti) bubu u uho <i>komu</i>	AB
<i>jmdm.</i> die Flügel beschneiden (stutzen)	podrezati (potkresati) krila <i>komu</i>	AB
die Flügel hängen lassen	pala su (klonula su) krila <i>komu</i>	B{jednak X}
die Fresse halten	začepiti (zavezati) njušku	AB
<i>jmdm.</i> die Fresse polieren	razbiti njušku <i>komu</i>	AB

Njemački frazem
ein aufgeblasene sich aufblasen w aus der Froschp
ein schlauer Fu
wo sich die Füch Nacht sagen; wo Hase sich gute l
im Gänsemarsc
Grillen im Kopf
<i>jmdm.</i> die Grill vertreiben (aust
stolz wie ein Ha
<i>jmdm.</i> den rote Dach setzen
beim ersten Ha
da liegt der Has
ein alter Hase
ein Hasenherz
ein Hecht im K
dicht gedrängt Heringe <in der
sich auf die Hin stellen
<i>jmdm.</i> Hörner a
<i>jmdm.</i> die Hörr
<i>jmdn.</i> auf die H nehmen
den Stier bei (a Hörner packen
mit den Hühne (zu Bett) gehen
mit den Hühne

Njemački frazem	Hrvatski frazem	Translatološko tumačenje
ein aufgeblasener Frosch* / sich aufblasen wie ein Frosch	napuhnuti se / napuhavati se (naduti se / nadimati se i sl.) kao žaba	AB{+B ^(H) }
aus der Froschperspektive	iz žablje perspektive [gledati, promatrati i sl.]	AB{+B ^(NJ) }
ein schlauer Fuchs	stari lisac	AB
wo sich die Füchse gute Nacht sagen; wo Fuchs und Hase sich gute Nacht sagen	gdje lisica poštu nosi <, a vuk podne zvoni>	AB{različit C}
im Gänsemarsch gehen	gušćji hod; gušćji poredak (slijed)	B{jednak X}
Grillen im Kopf haben	imati mušice <u glavi>	AB{različit X}
<i>jmdm.</i> die Grillen vertreiben (austreiben)	izbiti (izbaciti, istjerati) mušice iz čije glave; izbiti (izbaciti, istjerati) mušice iz glave <i>komu</i>	AB{različit X}
stolz wie ein Hahn	šepiriti se (kočoperiti se i sl.) kao paun	B{različit X}
<i>jmdm.</i> den roten Hahn aufs Dach setzen	pustiti / puštati crvenoga pijetla na (pod) krov	AB
beim ersten Hahnenschrei	u prve pijetlove ILLI s prvim pijetlovima	AB
da liegt der Hase im Pfeffer	u tom grmu leži zec	AB{različit C}
ein alter Hase	stari zec	AB
ein Hasenherz haben	plašljiv kao zec	B{jednak X}
ein Hecht im Karpfenteich	štuka u ribnjaku	AB
dicht gedrängt wie die Heringe <in der Tonne>	zbijeni (stisnuti, nabijeni i sl.) kao sardine <u konzervi>	AB{različit X}
sich auf die Hinterbeine stellen	dignuti se / dizati se (stati, postaviti se i sl.) na stražnje (zadnje) noge	AB
<i>jmdm.</i> Hörner aufsetzen	nabiti / nabijati rogove <i>komu</i>	AB{+ B ^(H) }
<i>jmdm.</i> die Hörner zeigen	pokazati / pokazivati rog (rogove) <i>komu, čemu</i>	AB
<i>jmdn.</i> auf die Hörner nehmen	uhvatiti / hvatati (zgrabiti) za rogove <i>koga, što</i>	A{- N}
den Stier bei (an) den Hörner packen	uhvatiti / hvatati (zgrabiti) bika za rogove	AB
mit den Hühnern schlafen (zu Bett) gehen	leći / lijegati (ići spavati, ići na spavanje) s kokošima	AB
mit den Hühnern aufstehen	ustati / ustajati (dignuti se / dizati se) s kokošima	AB

Njemački frazem	Hrvatski frazem	Translatološko tumačenje
Hummeln im Hintern (Gesäß) haben	imati crve u stražnjici (guzici)	AB{različit X} & {+ B ^(ND) }
da liegt der Hund begraben	u tom grmu leži zec	AB{različit C}
wie Hund und Katze leben	živjeti kao pas i mačka	AB
wie ein Hund leben	živjeti kao pas (pašče, pseto)	AB
<i>jmdn.</i> wie einen Hund behandeln	postupati <i>s kim</i> kao sa psom	AB
gucken (glotzen, stieren) wie ein <ab->gestochenes Kalb	blejati kao tele < <i>u koga, u što</i> >	AB
sich wie die Kaninchen vermehren	množe se (razmnažaju se, razmnožavaju se) kao kunići	AB{+ B ^(H) }
wie die Katze um den heißen Brei herumgehen	obilaziti (motati se, vrtjeti se i sl.) <i>oko koga, oko čega</i> kao mačak oko vruće kaše	AB
die Katze im Sack kaufen	kupiti / kupovati mačku (mačka) u vreći	AB
Katze und Maus <i>mit jmdm.</i> spielen	igrati se mačke i miša <i>s kim</i>	AB
ein komischer (nährischer) Kauz	imati ćuka u glavi	B{jednak X}
in <i>jmds.</i> Klauen (<i>jmdm.</i> in die Klauen) geraten	pasti (dopasti) u <i>čije</i> kandže ILI pasti (dopasti) u kandže <i>koga, čega (komu, čemu)</i>	AB
<i>etw.</i> in die Krallen bekommen	držati (imati) u <svojim> pandžama <i>koga, što</i>	AB
<i>jmdm.</i> ein Kuckucksei ins Nest legen	podmetnuti / podmetati (podvaliti / podvaljivati i sl.) kukavičje jaje <i>komu</i>	AB
dastehen wie die Kuh am (vorm) neuen Tor (Scheunentor)	gledati (buljiti i sl.) < <i>u koga, u što</i> > kao tele u šarena (nova) vrata	AB{različit X}
<i>jmdn.</i> als melkende Kuh betrachten	krava muzara	B{jednak X}
den Kopf in den Rachen des Löwen stecken	staviti / stavljati glavu lavu u ralje	AB
Augen wie ein Luchs	oko sokolovo	B{različit X}
das Maul halten	začepiti (zavezati) njušku	AB

Njemački frazem
eins (eine) auf
weiße Mäuse
sich in ein M
verkriechen
<i>jmdm.</i> die M
ausstreiben
seine Mucker
aus einer Mü
Elefanten ma
<sich> sein <
bauen
dastehen wie
(vorm) Berg
Scheunentor)
arbeiten wie e
das trojanisch
vom Pferd au
kommen
<i>jmdm.</i> ist <i>etw</i>
wie ein begos
[dastehen usw
ein weißer Ra
die Ratten ver
sinkende Schi
<i>jmdm.</i> Raupe
setzen
ein scheues R
scheu wie ein
dicht gedräng
Sardinien <in
ein rüdiges S
das schwarze
Familie>
ein verirrtes S
eine Schlange
nähren
die Schnauze

Njemački frazem	Hrvatski frazem	Translatološko tumačenje
eins (eine) aufs Maul kriegen	dobiti po njušci	AB
weiße Mäuse sehen	vidjeti bijele miševe	AB
sich in ein Mauselloch verkriechen	skriti se (zavući se / zavlačiti se, pobjeći) u mišju rupu	AB
<i>jmdm.</i> die Mücken austreiben	izbiti (izbaciti, istjerati) mušice iz <i>čije</i> glave ILLI izbiti (izbaciti, istjerati) mušice iz glave <i>komu</i>	AB
seine Mücken haben	imati mušice <u glavi>	AB{+ B ^(NI) }
aus einer Mücke einen Elefanten machen	napraviti / praviti (raditi i sl.) od (iz) komarca slona	AB
<sich> sein <eigenes> Nest bauen	saviti gnijezdo	AB
dastehen wie der Ochs am (vorm) Berg (neuen Tor, Scheunentor)	gledati (buljiti i sl.) <u koga, u što> kao tele u šarena (nova) vrata	AB{različit X}
arbeiten wie ein Pferd	raditi (rintati) kao konj	AB
das trojanische Pferd	trojanski konj	AB
vom Pferd auf den Esel kommen	pasti (spasti) s konja na magarca	AB
<i>jmdm.</i> ist <i>etw.</i> piepe	bilo je piju-piju <i>komu</i>	A{- N}
wie ein begossener Pudel [dastehen usw.]	kao pokisli miš [izgledati, osjećati se itd.]	AB{različit X}
ein weißer Rabe	bijela vrana	AB{različit X}
die Ratten verlassen das sinkende Schiff	pobjeći (bježati) kao štakori s broda koji tone	B{jednak X}
<i>jmdm.</i> Raupen in den Kopf setzen	staviti (baciti, ubaciti) bubu u uho <i>komu</i>	AB{različit X}
ein scheues Reh* / scheu wie ein Reh	plah kao srna	AB
dicht gedrängt wie die Sardinien <in der Büchse>	zbijeni (stisnuti, nabijeni i sl.) kao sardine <u konzervi>	AB
ein rüdiges Schaf	šugava ovca	AB
das schwarze Schaf <in der Familie>	crna ovca <u obitelji>	AB
ein verirrtes Schaf	zalutala (izgubljena, zabludjela) ovca	AB
eine Schlange am Busen nähren	čuvati (hraniti, nositi, gajiti i sl.) zmiju na prsima (na srcu, u nedrima)	AB
die Schnauze halten	začepiti (zavezati) njušku	AB

Njemački frazem	Hrvatski frazem	Translatološko tumačenje
im Schneckentempo	ići (vući se i sl.) kao puž	B{jednak X}
Schwanengesang	labuđi pjev	AB{+ B ^(H) }
den Schwanz einziehen	podviti (podvući) rep	AB
jmdm. auf den Schwanz treten	stati na rep <i>komu</i> , <i>čemu</i>	A{- N}
besoffen wie ein Schwein	pijan kao svinja	AB
Wo haben wir denn zusammen Schweine (Säue) gehütet?	nismo zajedno (skupa) ovce pasli (čuvali)	B{različit X}
ein frecher Spatz* / frech wie ein Spatz	bezobrazan kao vrabac	AB
wie ein Spatz essen	jesti kao vrabac	AB
das pfeifen die Spatzen von den (allen) Dächern	<to><već> i vrapci <na krovu (grani)> znaju (cvrkuću, pjevaju)	AB
arbeiten wie ein Stier	raditi (rintati) kao konj (marva, stoka, vol, životinja)	AB{različit X}
den Stier bei (an) den Hörnern packen	uhvatiti / hvatati (zgrabiti) bika za rogove	AB
warten, dass (bis) einem die gebratenen Tauben in den Mund fliegen	pečeni golubovi lete (ulijeću) u usta < <i>komu</i> >	B{jednak X}
ein großes (hohes) Tier	krupna (velika) zvijer	AB{različit X}
wie ein Vögelchen essen	jesti kao ptičica	AB
in ein Wespennest stechen	dirnuti / dirati (taknuti) u osinje gnijezdo	AB
flink wie ein Wiesel	žustar kao mačka	AB{različit X}
ein Wolf im Schafspelz	vuk u ovčjoj koži	AB
hungrig wie ein Wolf	gladan kao vuk	AB
sich wie ein <getretener> Wurm winden (krümmen)	previjati se kao crv	AB

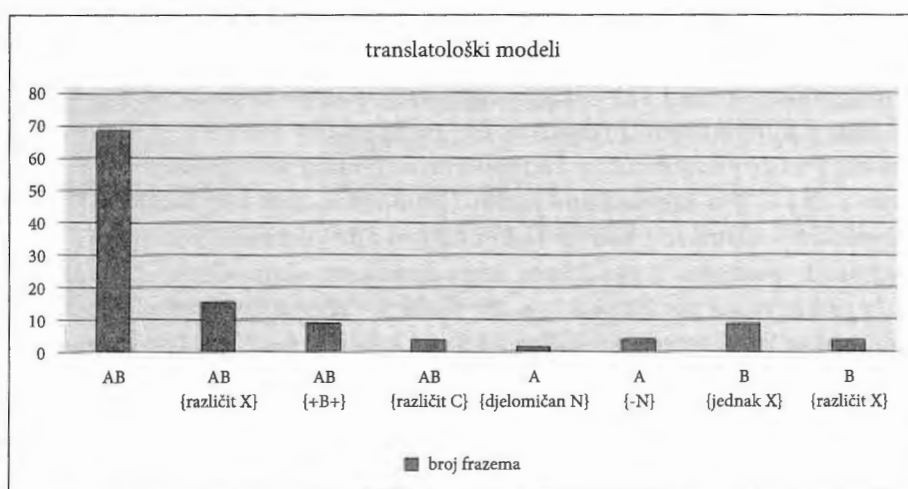
Od 116 njemačko-hrvatskih parova ukupno ih je 69 (59 %) pravih ekvivalenata s jednakom animalističkom sastavnicom² (primjerice, *wie ein Vögelchen*

² Ovdje valja istaknuti da se pravim ekvivalentima u ovom radu nazivaju oni parnjaci koji odgovaraju analiziranim kriterijima. Pri tome se ne uzima u obzir čestotnost upotrebe tih frazema u suvremenom jeziku kao ni stilistička obojenost. To bi bile teme za neka buduća istraživanja.

essen – jesti
ein Esel – t
 semantički
 od toga 6 u
wie ein Fros
žaba i dr.)
schmücken
 mantičkih
dicht gedrär
kao sardine
 dr.). Uočen
 {+ B^(NJ)}. R
u stražnjici
 pozadinsko
leži zec i dr.
 strukturalna p
Aal – sklizak
kupus), te 3
 semantički r
 (*zgrabiti*) za
 jmdm. *auf d*
 na frazeološ
 navest čemo
 rječnicima. M
 angreifen, oc
 (*zgrabiti*) za
 čega, energič
 no) s poteš
 poteškoćama
 jmdm. ist etv
 uz objašnjen
 mećen). RH
 način: 'jako s
 jatelja (jmdr
auf den Schli
 strane, hrvat
 spriječiti kog
 Što se tič
 sastavnicom
tempo – ići
Bärenhunger
 Ukupna je sta

essen – jesti kao ptičica; *ein Wolf im Schafspelz* – vuk u ovčjoj koži; *störrisch wie ein Esel* – tvrdoglav kao magarac (*magare, sivonja*) i dr.). Devet je strukturno-semantičkih parnjaka s dodatnim značenjem u samo jednom od dva jezika: od toga 6 u hrvatskom (primjerice, *ein aufgeblasener Frosch** / *sich aufblasen wie ein Frosch* – napuhnuti se / napuhavati se (*naduti se / nadimati se i sl.*) kao žaba i dr.) i 3 u njemačkom jeziku (primjerice, *sich mit fremden Federn schmücken* – okititi se / kititi se tuđim perjem i dr.). Petnaest je strukturno-semantičkih parnjaka s različitom animalističkom sastavnicom (primjerice, *dicht gedrängt wie die Heringe <in der Tonne>* – zbijeni (*stisnuti, nabijeni i sl.*) kao sardine <u konzervi>; *Grillen im Kopf haben* – imati mušice <u glavi> i dr.). Uočen je 1 njemačko-hrvatski par koji ima dva kôda (AB{različit X} & {+ B^(ND)}). Riječ je o frazemu *Hummeln im Hintern (Gesäß) haben* – imati crve u stražnjici (*guzici*). Svega su 4 strukturno-semantička parnjaka s različitom pozadinskom slikom (primjerice, *da liegt der Hase im Pfeffer* – u tom grmu leži zec i dr.). Kada govorimo o strukturnim parnjacima, uočena su samo 2 strukturna parnjaka s djelomičnim semantičkim preklapanjem (*glatt wie ein Aal* – sklizak kao jegulja; *den Bock zum Gärtner machen* – dati jarcu da čuva kupus), te 3 frazeološka lažna prijatelja, odnosno strukturna parnjaka koji se semantički ne preklapaju (jmdn. *auf die Hörner nehmen* – uhvatiti / hvatati (*zgrabiti*) za rogove koga, što; jmdm. *ist etw. piepe* – bilo je piju-piju komu; jmdm. *auf den Schwanz treten* – stati na rep komu, čemu). Budući da je skupina frazeoloških lažnih prijatelja prevoditeljima potencijalno „najopasnija“, navest ćemo njihove definicije značenja zabilježene u dvama analiziranim rječnicima. Njemački frazem jmdn. *auf die Hörner nehmen* znači ‘jmdn. heftig angreifen’, odnosno ‘žestoko napadati koga’, a hrvatski frazem *uhvatiti / hvatati (zgrabiti) za rogove koga, što* ima značenje ‘odlučno se prihvatiti / se prihvaćati čega, energično postupiti / postupati; suočiti se / suočavati se odlučno (energичno) s poteškoćama (opasnosti); obračunati se / obračunavati se hrabro s poteškoćama (opasnosti)’. MDI osim oblika jmdm. *ist etw. piepe* donosi i oblik jmdm. *ist etw. schnurz und piepe*, a bilježi i primjer upotrebe *Bei dir piept’s wohl?* uz objašnjenje ‘du bist wohl ein bisschen verrückt’, tj. ‘malo si lud (šasav, poremećen)’. RHAF objašnjava hrvatski frazem *bilo je piju-piju komu* na sljedeći način: ‘jako se uplašio tko’. Posljednji se njemački frazem iz kategorije lažnih prijatelja (jmdm. *auf den Schwanz treten*) objašnjava drugim frazom – jmdm. *auf den Schlips treten*. Značenje tih frazema jest: ‘uvrijediti koga’. S druge pak strane, hrvatski frazem *stati na rep komu, čemu* znači ‘doskočiti komu, čemu, spriječiti koga, što u čemu, zaustaviti koga, što, nadmudriti koga, što’.

Što se tiče semantičkih parnjaka, devet ih je s jednakom animalističkom sastavnicom (primjerice, *ein Hasenherz haben* – plašljiv kao zec; *im Schnecken-tempo* – ići (*vući se i sl.*) kao puž i dr.), a 4 s različitom (primjerice, *einen Bärenhunger haben* – gladan kao vuk; *Augen wie ein Luchs* – oko sokolovo i dr.). Ukupna je statistika zorno prikazana ovim stupčastim dijagramom:

Valja izdvojiti nekoliko frazeoloških parnjaka kod kojih su uočena sitna odstupanja, tj. za koje vrijede dodatne napomene koje nisu obuhvaćene šifriranim zapisima u tablici. Tako njemačkom frazemu *den Bock melken* strukturno-semantički odgovara hrvatski frazem *musti jarca u (kroz) rešeto* s napomenom da je pozadinska slika za hrvatski frazem obogaćena sastavnicom *rešeto* kojom se naglašava uzaludnost, beskorisnost posla. Njemački frazem *den Bock zum Gärtner machen* i hrvatski parnjak *dati jarcu da čuva kupus* osim što su strukturni parnjaci s djelomičnim semantičkim preklapanjem, ne podudaraju se sasvim niti u pozadinskoj slici jer je njemački frazeološki jarac izrijekom vrtlar, a hrvatski „čuva kupus“. Nadalje, njemački se frazem *diebische Elster** / *diebisch wie eine Elster* za razliku od hrvatskog parnjaka *kradljiv kao svraka* upotrebljava uglavnom u odnosu na žensku osobu. Glagolska sastavnica njemačkog frazema jmdm. *die Fresse polieren* razlikuje se od glagolske sastavnice hrvatskoga parnjaka *razbiti njušku* komu i to njemački frazem čini ekspresivnijim u odnosu na hrvatski frazem. Kod strukturno-semantičkog parnjaka *ein Hecht im Karpfenteich* i *štuka u ribnjaku* može se uočiti konkretizacija pozadinske slike za njemački frazem čime se donosi preciznija informacija iz izvanjezične realnosti, odnosno tzv. znanja o svijetu, a kod strukturno-semantičkog parnjaka *gucken (glotzen, stieren) wie ein <ab->gestochenes Kalb* i *blejati kao tele* <u koga, u što> također se zamjećuje odstupanje u pozadinskoj slici, tj. postoji dopunska informacija za njemački frazem. Zanimljivo je napomenuti i kako se oko frazeološke vruće kaše u njemačkom vrti mačka, a u hrvatskom mačak (kako je zabilježeno u RHAF-u).

3. Zaključ

Asocijati jezika dokaz životinjama, boko ukoriji prizmu jezič prije u fraze (i ostalih go povezanost s se prenosi na

Zaključn

zema u nje frazeološke tomu leži u turno-civiliz imao utjecaja telja kada s parnjake uz danja u prev (usp. u tablic znom prevoc parnjaci s do sve parnjake njaci koji se koje stoji kod

Ovim se translato logij daktici, tj. u p hrvatskoga ka

Literatura

- Barčot, Bran
njemački
481-496.
Barčot, Brank
naklada, Z
Friedrich, W
1966.

³ Opširnije o

3. Zaključak

Asocijativnim ispitivanjem izvornih govornika njemačkoga i hrvatskoga jezika dokazano je da su antropomorfizam (tj. pripisivanje ljudskih osobina životinjama) i zoomorfizam (tj. pripisivanje životinjskih osobina ljudima) duboko ukorijenjeni u svijesti izvornih govornika tih dvaju jezika i da se kroz prizmu jezične slike svijeta oni transponiraju u samoj jezičnoj uporabi (ponajprije u frazeološkom jezičnom sloju)³, a poznato je i da se upotrebom frazema (i ostalih gotovih figurativnih jezičnih jedinica) obično ne preispituje njihova povezanost s izvanjezičnim univerzumom, tj. opravdanost te povezanosti, već se prenosi na nove naraštaje.

Zaključno se može reći da je analiza prikupljene građe animalističkih frazema u njemačkom i hrvatskom jeziku dokazala sličnost jednog dijela frazeološke slike svijeta u govornika njemačkog i hrvatskog jezika. Razlog tomu leži u činjenici da obje kulture pripadaju istom srednjoeuropskom kulturno-civilizacijskom krugu, te u činjenici da je njemački jezik u povijesti imao utjecaja na hrvatski. To svakako na jedan način olakšava posao prevoditelja kada se susretne s analiziranom jezičnom građom (usp. u tablici sve parnjake uz koje stoji kôd AB), no s druge strane, postoji i mogućnost „upadanja u prevoditeljsku klopku” jer su zamijećeni i frazeološki lažni prijatelji (usp. u tablici sve parnjake uz koje stoji kôd A{- N}). Neiskusnom ili neopreznom prevoditelju poteškoće mogu stvarati i svi oni strukturno-semantički parnjaci s dodatnim značenjem u samo jednom od dva jezika (usp. u tablici sve parnjake uz koje stoji kôd AB{+ B^(H)} i AB{+ B^(N)}) kao i strukturni parnjaci koji se semantički djelomično preklapaju (usp. u tablici sve parnjake uz koje stoji kôd A{djelomičan N}).

Ovim se radom željelo pridonijeti frazeološkim istraživanjima u području translatoLOGIJE, ali vjerujemo da prikupljena građa može poslužiti i u frazeodidaktici, tj. u poučavanju njemačkoga kao stranog jezika u Hrvatskoj, odnosno hrvatskoga kao stranoga jezika na njemačkom govornom području.

Literatura

- Barčot, Branka, „Antropomorfizam i zoomorfizam u hrvatskim, ruskim i njemačkim zoonimskim frazemima”, *Philological Studies*, 2014. (2), str. 481-496.
- Barčot, Branka, *Lingvokulturologija i zoonimska frazeologija*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2017.
- Friedrich, Wolf, *Moderne deutsche Idiomatik*, Max Hueber Verlag, München, 1966.

³ Opširnije o toj temi v. Barčot 2014 i Barčot 2017: 78-237.

- Pavlović, Nataša, *Uvod u teorije prevođenja*, Leykam international d.o.o., Zagreb, 2015.
- Turk, Marija, Opašić, Maja, „Supostavna raščlamba frazema”, *Fluminensia* 20/1, 2008., str. 19–31.
- Vidović Bolt, Ivana, *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2011.
- Vidović Bolt, I., Barčot, B., Fink Arsovski, Ž., Kovačević, B., Pintarić, N., Vasung, A., *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*, Školska knjiga, Zagreb, 2017.
- Walter, Harry, *Wörterbuch deutscher sprichwörtlicher phraseologischer Vergleiche*, Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2008.

Zusammenfassung

Branka Barčot

DEUTSCH-KROATISCHE ANIMALISTISCHE BEZIEHUNGEN IN DER PHRASEOLOGIE AUS DER TRANSLATOLOGISCHEN PERSPEKTIVE

Im Zentrum des Interesses in dieser Arbeit stehen die animalistischen Phraseologismen im Deutschen, die entweder ein strukturell-semantisches, ein strukturelles oder ein semantisches Äquivalent im Kroatischen haben. Nach der Erfahrung mit der Erstellung des neulich veröffentlichten Wörterbuches der kroatischen animalistischen Phraseologismen (Rječnik hrvatskih animalističkih frazema), das rund 1400 kroatische Phraseologismen mit einer animalischen Komponente umfasst, sind wir der Meinung, dass es sinnvoll wäre, all die kroatischen animalistischen Phraseologismen zu entdecken, die ein deutsches Äquivalent im phraseologischen Wörterbuch Moderne deutsche Idiomatik haben. Diese Untersuchung prätendiert auf eine praktische Anwendung im Bereich der Übersetzungswissenschaft, aber auch im Bereich der Phraseodidaktik, d.h. im DaF-Unterricht in Kroatien oder im Kroatisch-als-Fremdsprache-Unterricht im deutschsprachigen Raum.

Schlüsselwörter: animalistische Phraseologie; Kroatisch; Deutsch; strukturell-semantische Paare; Übersetzungswissenschaft

STIPE BO

Odsjek za kroa
Filozofski faku
sbotica@ffzg.hr

DVIJE V
PJESNIŠ

UDK: 821.163.

*Zlatno doba za
polovici 19. sto
zbornika na cij
rukopisi otisnu
sadrže pjesništ
pjesme iz tih k
usmenog pjesni*

Usmena
književnost b
strukturalnu
pomno sabir
trali zalogom
homogenizac
slično te su i
važna okosni
svjesni kultur
hrvatskoga n
ali i šire: Kva
misli/ideje sa
jim radovima
osnovi dviju
ali i zadnja ot

¹ Dobar dio r
vijest hrvatske v